

A Házassági Összehasonlítási Szint Index (MCLI) magyar változatának pszichometriai bemutatása

PILINSZKI ATTILA^{1*} – ITTZÉS ANDRÁS^{1,2} –
SZABÓ TÜNDE¹ – TÖRÖK PÉTER¹

¹Semmelweis Egyetem, Mentálhigiéné Intézet, Budapest

²Budapesti Corvinus Egyetem, Biometria és Agrárinformatika Tanszék, Budapest

(Beérkezett: 2014. május 30.; elfogadva: 2014. július 7.)

Elméleti háttér: Az 1984-ben Sabatelli által kifejlesztett, egydimenziós gondolt Házassági Összehasonlítási Szint Index (Marital Comparison Level Index, MCLI) a sokat kritizált párkapcsolati elégedettségre vonatkozó korábbi mérőeszközök alternatívájaként jelent meg. Az MCLI használatával nyert eredmények áttekintése felveti annak többdimenziós lehetőségét, illetve magyarországi adaptálhatóságának kérdését. *Cél:* Tanulmányunkban bemutatjuk az MCLI magyar változatának (MCLI-H) belső struktúráját, valamint javaslatot teszünk a mérőeszköz rövidített változatára. *Módszer:* Egy diádikus kutatás adatain (N = 175 pár) első lépésként faktorelemzést végeztünk az MCLI-H tételeinek bevonásával, majd az alsókálák megbízhatóságát Cronbach-féle alfákkal teszteltük. A két faktor szociodemográfiai háttér-változókkal való kapcsolatát lineáris regresszióval vizsgáltuk, végül a mérőeszköz validitását egy egytételű kapcsolati elégedettség kérdéssel való korrelációval mértük. *Eredmények:* A faktorelemzés során a párkapcsolati elégedettségnek két dimenziója jelent meg: az egymással való kapcsolat, valamint a külső tényezők és azok hatásai. A faktorstruktúra nemként külön vizsgálva stabilnak bizonyult. Az MCLI-H újonnan kialakított alsókáláinak megbízhatósági mutatói (Cronbach alfa 0,87 és 0,97 között) és validitásának jellemzői megfelelőek. *Következtetések:* Eredményeink azt jelzik, hogy az MCLI-H és rövidített változata is alkalmas a párkapcsolati elégedettségnek és annak két dimenziójának vizsgálatára.

Kulcsszavak: párkapcsolati elégedettség, párkapcsolati minőség, faktorelemzés, reliabilitás, validitás

* Levelező szerző: Pilinszki Attila, Semmelweis Egyetem, Mentálhigiéné Intézet, 1089 Budapest, Nagyvárad tér 4. E-mail: pilinszki.attila@public.semmelweis-univ.hu

1. Bevezetés

1.1. A konstruktum bemutatása és az eredeti kérdőív kidolgozása

Kutatók már az 1930-as években rámutattak a boldog házasság megítélésében rejlő koncepcionális problémákra (Terman & Buttenwieser, 1935). Spanier és Cole (1976) amellett, hogy miközben összegyűjtött és megvizsgált egy tucatnyit a boldog házasságról alkotott definíciókból, felfigyelt arra, hogy néhányan definiálás nélkül használják ezt a fogalmat kutatásaikban. Hasonló megfontolásokból, még valamivel korábban Lively (1969) arra a – pesszimista – következtetésre jutott, hogy valószínűleg legjobb lenne a „boldog házasság” fogalmát száműzni a szakirodalomból. Elkeseredettségének ad hangot Fincham (1987), amikor rámutat arra, hogy a házasság minőségét köztudottan alkalmatlan empirikus mérőeszközökkel próbálják mérni.

Az addigi mérőeszközökkel kapcsolatban leggyakrabban az a kifogás merült fel, hogy azok a priori meghatározták, hogy (1) milyen kapcsolati dimenziók a fontosak, és hogy (2) a házastársak közti egyet-nem-értés káros a kapcsolatra nézve. Emellett azonban empirikus megfontolásokból is kritizálták a korábban kifejlesztett skálákat, mert azokból hiányzott az elméleti háttér, illetve alacsony volt a belső konzisztenciájuk is. Egy további problémára mutat rá Gödri (2001, 31. o.), aki a házassági kapcsolatok minőségének és stabilitásának mérésére kifejlesztett mutatók elemzésénél megjegyzi, hogy azok „különböző típusú itemeket foglalnak magukban: értékelő véleményeket a házasság minőségéről ugyanúgy tartalmaznak, mint a felek magatartására és interakcióira vonatkozó kijelentéseket. Ennek következtében az alkalmazkodással összefüggő fogalmak önálló vizsgálata ezen skálák alkalmazása esetén lehetetlen”.

Sabatelli (1984) ezért az általa kifejlesztett Házassági Összehasonlítási Szint Indexnek (Marital Comparison Level Index, MCLI) elnevezett mérőeszközt a társadalmi csereelmélet keretébe helyezte. Az MCLI a házassági kapcsolat speciális aspektusairól alkotott felfogást méri, amennyiben azt vizsgálja, hogy a házasság több területével való elégedettség hogyan viszonyul a korábbi elvárásokhoz. A házassággal való elégedettség vagy a vele kapcsolatos panaszok nem vákuumban keletkeznek, hanem internalizált elvárásokkal való összevetésekből. A mérőeszköz kialakításánál ezért meg kellett határozni egyrészt a kérdésfeltevés típusát, másrészt a vizsgálandó területeket. Ami a formátumot illeti, egy olyan hétfokú skálát alkalmaztak, ahol a középső érték jelezte a korábbi elvárási szintnek megfelelő értéket, az alacsonyabb értékek a vártnál kedvezőtlenebb, míg a magasabbak az annál kedvezőbb tapasztalatokra utaltak. A megkérdendő

területeket illetően Lewis és Spanier (1979) tanulmányából indultak ki, az ott szereplő 36 kérdést tették fel 301 Wisconsin állambeli házaspárnak. Az eredmények alapján a rokonokkal való kapcsolattartásra, a barátoktól való támogatásra, a házasság szülői jóváhagyására, valamint a házaspár rendelkezésére álló anyagiakra vonatkozó kérdéseket végül is kihagyták a kérdőívből.

1.2. A magyar adaptáció

A mérőeszköz hazai adaptációja kapcsán egyrésztől szükséges megemlíteni, hogy a kérdéssor magyar fordítását Gödri (2001) közölte a házassági kapcsolatok minőségére és stabilitására vonatkozó, elméleti megfontolásokat és mérési lehetőségeket tartalmazó tanulmányának mellékleteként.¹ Másrésztől – tudomásunk szerint – jelen tanulmány alapját képező kutatáson kívül a mérőeszköz magyar változata nem került felvételre, így korábbi hazai empirikus adatokról nem tudunk beszámolni.

A mérőeszköz címének magyarra fordítása nem problémamentes. A párkapcsolattal szembeni elvárások és a tényleges tapasztalat közötti eltérésre utaló „összehasonlítási szint” kifejezés nemcsak stílusosan kritizálható, hanem jelentése sem egyértelmű. A másik nehézség a *marital* jelzővel kapcsolatos. A magyar elnevezésben megtartottuk az eredetinek megfelelő *házassági* szót, noha a kérdőívet alkalmazhatónak tartjuk az élettársi kapcsolatokra is.²

1.3. A mérőeszköz használatával nyert eredmények

Az MCLI-t számos, a házassággal kapcsolatos terület vizsgálatára, illetve az azokkal kapcsolatos más eszközök ellenőrzésére használták. Így például kutatták, hogy milyen összefüggés mutatható ki az MCLI által mért elégedettség és a nem szándékolt gyermektelenséggel való megküzdés között. Nem meglepő módon arra a következtetésre jutottak, hogy a házassággal való nagyobb elégedettség, azaz magasabb MCLI-érték jobb megküzdést eredményez mind a férfiak, mind a nők esetében, de ez a hatás erőteljesebb a nőknél, mint a férfiaknál (Sabatelli, Meth, & Gavazzi, 1988). A házastársi

¹ Elérhető a <http://www.demografia.hu/letoltes/kiadvanyok/Kutjelek/KJ66Hazmer.pdf> oldalon, a dokumentum 59. oldalán.

² Az eredeti mérőeszköz elnevezésekor a párkapcsolatok döntő többségét a házasságok adták, így más skálákhoz hasonlóan a *marital* jelző természetesen hat a címben.

alkalmazkodás vizsgálatánál Bartle-Haring és Sabatelli (1998) azt tapasztalta, hogy a magasabb MCLI-értéket elérők kevesebbet panaszkodtak, viszonylag magas volt az elköteleződési szintjük és nagyobb valószínűséggel tartják házasságukat kiegyensúlyozottnak. Ugyanez a szerzőpáros az MCLI-t a Miller-féle társadalmi intimitást mérő skálával együtt alkalmazta annak vizsgálatára, hogy a családból hozott minták miként befolyásolják a házassági alkalmazkodást. Mind a férfiak, mind a nők esetében tapasztalható volt ez a hatás, de a nők esetében erősebb volt az otthonukból hozott élmények hatása, mint a férfiaknál (Sabatelli & Bartle-Haring 2003). Hock, Schirtzinger és Lutz (1992) depressziós édesanyák családi kapcsolatainak vizsgálatánál alkalmazta az MCLI-nek egy faktorelemzés alapján létrehozott változatát. Az analízis három faktort eredményezett, de ezek közül az első faktorra töltődött 21 itemet használtak csak, mert ezek képviselték leginkább a házassággal való elégedettséget. Részleteket azonban erről a 21 itemről nem közöltek. Holman, Larson és Harmer (1994) az MCLI-t használta arra, hogy az általuk a házasságra felkészülők számára kifejlesztett kérdőív (PREP-M: PREPAration for Marriage) alkalmazhatóságát teszteljék. Hipotézisük szerint a PREP-M értéke pozitív kapcsolatban áll a házasságkötést követő évben mért párkapcsolati elégedettséggel, melyet az MCLI-vel mértek. Ez be is igazolódott mindkét nem esetében, de a férjeknél az elégedettség valamivel magasabb volt.

Gavazzi, McKenry, Jacobson, Julian és Lohman (2000) vizsgálata alapján arra jutott, hogy az Autonómia és Kapcsolódás Kérdőív (Autonomy and Relatedness Inventory) és az MCLI kombinációja pontosabb képet adott a párkapcsolati elégedettségről, mint azok a vizsgálatok, amelyek csak egy mérőeszközt használtak ennek a komplex, diádikus jelenségnek a mérésére. Végezetül, de nem utolsósorban, Shek, Lam, Tsoi és Lam (1993) többek közt az MCLI általuk lefordított kínai verziójával ellenőrizték az ugyancsak általuk fordított, és a kínai házások esetében alkalmazott Kansas Házassági Elégedettség Skála (C-KMS) megbízhatóságát.

1.4. A jelen vizsgálat célja

Az MCLI tehát a párkapcsolati elégedettségre vonatkozó mérőeszköz, ami a megkérdezettek korábbi elvárásaihoz viszonyítva kérdez rá a jelenlegi állapotra. Amint utaltunk rá, az index megalkotójának célja egy egydimenziós mérőeszköz létrehozása volt, melyben ettől függetlenül megjelenik a kapcsolattal való elégedettség több aspektusa is. Jelen tanulmány célkitűzése egyrészt annak vizsgálata, hogy a mérőeszköz valóban egy dimenziót

mér-e, vagy megfigyelhető a tételek valamilyen strukturálódása. Másrészt javaslatot kívánunk tenni egy rövidített változatra, melynek alkalmazása nagyobb kérdőívcsomagok felvételekor könnyebben kivitelezhető.

2. Módszer

2.1. Minta és eljárás

Az elemzéshez egy 2012-ben lezajlott felmérés adatait használtuk, melynek során a családsegítő és gyermekjóléti szolgálatokhoz forduló házas- vagy élettársként együtt élő párokat (N = 175 pár) kérdeztük kapcsolatukról. A forgalmi adatok figyelembevételével 4 budapesti és 5 Pest megyei intézmény került kiválasztásra. Mindegyik szolgálatnál életkor szerint rétegzett lista készült a párkapcsolatban élő párokról. A szisztematikus mintavétel- lal kiválasztott kliensekkel és partnerükkel került kitöltésre a papíralapú kérdőív, tehát kutatási dizájn tekintetében standard diádikus adatfelvétel történt. A diádikus vizsgálatok fő módszertani sajátossága, hogy a megfigyelések nem függetlenek, ezért a hagyományos statisztikai módszerek korlátozottan használhatóak. A minta specialitását figyelembe véve az elemzéseket a férfi és női almintán, egymástól függetlenül végeztük. A minta legfontosabb jellemzőit az 1. táblázatban mutatjuk be.

1. táblázat. A minta szociodemográfiai jellemzői

	Nők	Férfiak
	N = 175	
Életkor (átlag ± szórás)	39,7 ± 10,5	43,2 ± 11,1
Iskolai végzettség		
8 általános vagy alatta	52,8%	41,0%
Szakiskola	16,9%	32,4%
Érettségi	22,7%	17,4%
Főiskola, egyetem	7,6%	9,2%
Dolgozik-e? (igen)	31,8%	58,0%
Kapcsolat formája (házasság)	57%	
Van-e a háztartásban gyermek? (igen)	76%	

Az időbeli stabilitás elemzése érdekében egy kisebb mintán (N = 55 fő, 12 férfi és 43 nő, életkoruk 40,6 ± 16,3, illetve 41,2 ± 12,5 év) is felvettük az MCLI-t két hét eltéréssel, ugyanazokkal a személyekkel.

2.2. Mérőeszközök

A kutatásban használt kérdőív a párkapcsolati minőség és instabilitás témaköreit vizsgálta. Az alábbiakban ismertetjük az elemzés során használt mérőeszközöket. *Házassági Összehasonlítási Szint Index (MCLI-H)*. A vizsgálatban a Gödri (2001) által közölt, 34-tételes szövegváltozatot vettük alapul, azonban a kutatásban együttműködő intézmények kérésére az egyik item („Partnere szexuális érdeklődése”) nem került lekérdezésre. A mérőeszköz az egyén párkapcsolatára vonatkozó percepcióját egy hétfokú skálán méri a korábbi elvárásaihoz viszonyítva (-3: sokkal rosszabb, mint vártam; +3: sokkal jobb, mint vártam). A *párkapcsolattal való elégedettség*et 11-fokú skálán mértük, melynek végpontjai: 0 = egyáltalán nem elégedett, 10 = teljes mértékben elégedett. Az elemzéseket az SPSS 21.0 és Amos 21.0 statisztikai szoftverekkel végeztük.

3. Eredmények

3.1. Faktorelemzés

Az MCLI-H tétéleivel végzett konfirmatív faktorelemzés alapján elmondható, hogy az egydimenziós modell illeszkedése nem megfelelő (nőknél: $\chi^2 = 1523,7$; $p < 0,001$; CFI = 0,808; RMSEA = 0,110; férfiaknál: $\chi^2 = 1597,1$; $p < 0,001$; CFI = 0,800; RMSEA = 0,113), ezért a következő lépésben a tételket exploratív faktorelemzésnek (maximum likelihood becslés, varimax forgatással) vetettük alá. Az elemzést három lépésben végeztük el: az első futtatásnál az összes tétel bevonásra került; a második futtatásnál a nem jól illeszkedő tételek kizárásra kerültek; a harmadik futtatásnál a mérőeszköz rövidített verziójába javasolt tételek kerültek bevonásra.

A tételek a Bartlett-teszt (mindkét nemnél $p < 0,001$) és a KMO-értékek (nők: 0,954; férfiak: 0,956) alapján alkalmasak a faktorelemzésre. A faktorok számára vonatkozóan több kritérium szerint (1 feletti sajátértékkel bíró faktorok, lejtődiagram, értelmezhetőség) a kétfaktoros megoldás mellett döntöttünk. Az összes tétel bevonásával végzett elemzés során a két faktor mindkét nemnél a teljes variancia 65%-át magyarázta. Mindegyik tétel kommunalitása megfelelt a kritériumoknak ($>0,25$), voltak viszont olyan tételek, melyekről nem volt egyértelműen eldönthető, hogy melyik faktorhoz tartoznak.

A második lépésben ezért kizárásra kerültek azon tételek, melyeknél nem teljesült a következő feltétel: legalább az egyik nemnél az egyik faktor töltése nagyobb, mint 0,25 és ugyanakkor legalább 1,5-szerese a má-

2. táblázat. Az MCLI faktorelemzésének eredménye
(szürke kiemeléssel a rövidített verzióba javasolt tételek)

	Nők		Férfiak	
	1. faktor	2. faktor	1. faktor	2. faktor
5. A gyengédség, amit partnere kimutat.	,813	,317	,866	,266
6. Az elkötelezettség, amit tapasztal partnerre részéről.	,785	,330	,824	,340
8. A kommunikáció hatékonysága Önök között.	,825	,329	,809	,366
7. Az, amennyire partnere hajlandó Önt meghallgatni, odafigyelni Önre.	,808	,275	,788	,323
1. A szeretet összessége.	,797	,324	,781	,386
9. Az egymás iránti barátság.	,795	,337	,760	,371
2. Az összeférhetőség kettőjük között.	,841	,265	,758	,406
10. Az egyenlőség, amit tapasztal a kapcsolatukban.	,765	,366	,753	,377
11. A bizalmasság Önök között.	,721	,418	,746	,464
18. Szexuális kapcsolatuk.	,755	,309	,717	,329
12. A partnere bizalma Ön iránt.	,757	,353	,713	,468
3. A kölcsönös tisztelet.	,778	,383	,706	,443
4. Szükségeitnek a kielégülési foka.	,689	,432	,669	,407
17. Az apró problémák megvitatása.	,768	,347	,658	,552
15. Partnere személyiségének vonzósága.	,743	,330	,614	,428
14. Az együtt töltött idő összessége.	,632	,338	,553	,392
23. Barátok miatti nézeteltérések.	,225	,852	,274	,882
24. A szabadság más barátságok fenntartására.	,292	,818	,315	,842
28. A féltékenység partnere részéről.	,365	,684	,378	,644
25. Ahogyan partnere elfogadja az Ön szakmaválasztását.	,383	,617	,465	,621
32. Az érzelmi támasz, amit barátai részéről tapasztal.	,461	,542	,382	,621
31. A szülői beleegyezés a kapcsolatukba.	,161	,483	,332	,611
33. Szülőkkel, sógorral, sógornővel való kapcsolat.	,294	,494	,291	,580

sik faktor töltésének és a másik nem eredményei nem mondanak ellent. A szabály nem teljesült a következő 11 tételnél, ezért ezek kizárásra kerültek: „A mindennapos döntések során felmerülő konfliktusok összessége”; „A pénzzel kapcsolatos viták”; „Az egymás életstílusának elfogadása”; „A szexualitásról való beszélgetések összessége”; „A szabadidő felhasználása miatti konfliktusok”; „Az igazságosság a pénz elköltésében”; „A háztartási feladatokkal kapcsolatos felelősség megosztása”; „Partnere részéről tanúsított kritikus magatartás”; „A pénz, amivel rendelkeznek”; „Egyetértés a gyermekek számát illetően”. A második futtatás eredményeit a 2. táblázatban közöljük.

A második futtatásnál (23 tétel) a faktorok a férfiaknál a teljes variancia 67%-át, a nőknél pedig 65%-át magyarázzák. Az elemzés során megjelenő két faktor a párkapcsolati elégedettség két dimenzióját jelzi: az első faktor az egymással való kapcsolatra vonatkozik, a második faktor pedig a külső kapcsolatokkal függ össze. A 2. táblázatban félkövér kiemeléssel jeleztük az egy faktorhoz tartozó tételek faktorsúlyait, az egymással való kapcsolathoz 16 tétel tartozik, a külső tényezőkre és azok hatásaira pedig 7 item vonatkozik.

A rövidített verzióba azokat a tételeket javasoljuk, melyek esetében a férfiaknál és a nőknél is teljesül az alábbi szabály: csak az egyik faktor töltése haladja meg a 0,30-at, vagy az egyik faktor töltése legalább kétszerese a másikénak. A 2. táblázatban szürke háttérszínnel jelöltük a feltételeknek megfelelő itemeket: 7 tétel az egymással való kapcsolatra vonatkozó állításokból és 3 tétel a külső tényezőkkel összefüggő állításokból került ki. A feltételeknek megfelelő, az első faktorhoz tartozó tételek közül néhány a párkapcsolat általános jellemzőire vonatkozik (elkötelezettség, a szeretet összessége, egymás iránti barátság), mások a felek közötti kommunikációt (a kommunikáció hatékonysága, a partnere mennyire hajlandó meghallgatni) vagy pedig a kapcsolatban megjelenő intimitást érintik (gyengédség, szexualitás). A külső kapcsolatokkal összefüggő, a feltételnek megfelelő állítások közül két tétel a barátokra, egy tétel pedig a családtagokra (szülők, sógorok, sógornők) vonatkozik.

A rövidített verzióba javasolt tételek item-totál korrelációi is magas értéket mutatnak: az Egymással való kapcsolat faktornál a nők átlagértéke 0,84 (min.: 0,79; max.: 0,87), a férfiaké 0,83 (min.: 0,74; max.: 0,88). A Külső tényezők faktor esetén a nők átlagértéke 0,67 (min.: 0,60; max.: 0,71), a férfiaké 0,75 (min.: 0,65; max.: 0,81). A 23-tételes és a rövidített változat faktorainak pontszáma a Pearson-féle korrelációk alapján szoros együttjárást mutat: az egymással való kapcsolat a nőknél ($r = 0,972$; $p < 0,01$) és a

férfiaknál ($r = 0,986$; $p < 0,01$) is rendkívül erős összefüggést mutat; a külső tényezők esetén a nőknél ($r = 0,871$; $p < 0,01$) valamennyivel gyengébb, mint a férfiaknál ($r = 0,960$; $p < 0,01$).

3.2. Megbízhatóság

A faktorelemzés eredményeképpen láthattuk, hogy az MCLI-H tételei alapján elkülönül két dimenzió, ami azonosítható a javasolt rövidített verzióban is. A faktorstruktúra kialakításához szükséges volt azonban néhány tétel kizárása. Amennyiben a két faktorhoz tartozó itemeket két alskálaként kívánjuk használni, indokolt a 23- vagy a 10-tételes változat használata. Bár külön adatfelvételt nem végeztünk ezekkel a változatokkal, a 3. táblázatban bemutatjuk az MCLI-H 23- és 10-tételes verzió alskáláinak Cronbach-alfa-értékeit a férfi és női almintán. A különböző változatok tételeinek belső konzisztenciájáról elmondható, hogy a 23-tételes verzió esetén a férfiaknál és a nőknél is 0,87 feletti értékeket láthatunk mindkét alskálánál, ami magas belső megbízhatóságra utal. A rövid verziónál a legalacsonyabb Cronbach-alfa értéke 0,76, ami még mindig a jó tartományba esik.

3. táblázat. Az MCLI-H és a rövidített változat alskáláinak Cronbach-alfa-értékei

	Cronbach- alfa	Átlag	Szórás
Egymással való kapcsolat - MCLI-H_23 női alminta	0,975	1,37	1,58
Egymással való kapcsolat - MCLI-H_23 férfi alminta	0,974	1,50	1,47
Egymással való kapcsolat - MCLI-H_10 női alminta	0,946	1,35	1,61
Egymással való kapcsolat - MCLI-H_10 férfi alminta	0,953	1,56	1,46
Külső tényezők - MCLI-H_23 női alminta	0,872	1,08	1,49
Külső tényezők - MCLI-H_23 férfi alminta	0,908	0,94	1,50
Külső tényezők - MCLI-H_10 női alminta	0,765	1,02	1,48
Külső tényezők - MCLI-H_10 férfi alminta	0,810	0,83	1,54

Az időbeli stabilitást két, időben közel megismételt adatfelvétel közötti korrelációs együtthatóval mértük (4. táblázat). Az alskálák belső konzisztenciája mindkét időpontban hasonlóan magas értéket mutat, és az időpontok közötti korrelációs értékek is alátámasztják a megfelelő időbeli stabilitást.

4. táblázat. Teszt-reteszt eredmények (N = 55)

	Első adatfelvétel	Második adatfelvétel	Pearson-féle korreláció a két adatfelvétel között
	Cronbach-alfa		
MCLI-H (23 tétel)	0,96	0,96	0,77***
MCLI-H Egymással való kapcsolat faktor (16 tétel)	0,96	0,96	0,70***
MCLI-H Külső tényező faktor (7 tétel)	0,85	0,84	0,76***

***p < 0,001

3.3. Összefüggés szociodemográfiai változókkal

Regressziós elemzéssel vizsgáltuk, hogy a párkapcsolattal való elégedettség két dimenziója (egymással való kapcsolat, valamint külső tényezők és hatásaik) milyen kapcsolatban áll különböző szociodemográfiai változókkal. Az egyenletben függő változóként a 23 tétel bevonásával végzett faktorelemzés során elmentett pontszámokat használtuk. A férfiaknál az életkor, az iskolai végzettség és a párkapcsolat típusa sem bizonyult szignifikáns előrejelző változónak (5. táblázat). A nőknél egy háttérváltozónál figyelhettünk meg szignifikáns kapcsolatot: a párkapcsolat típusa befolyásolja az elégedettség mindkét dimenzióját. Az Egymással való kapcsolat dimenziójának pontszáma nagyobb, ha a pár élettársi kapcsolatban él (B = 0,359; Béta = 0,185), a külső tényezővel kapcsolatos pontszám azonban csökken (B = -0,358; Béta = -0,197).

5. táblázat. A szociodemográfiai háttérváltozók kapcsolata az MCLI faktoraival (lineáris regresszió)

	Egymással való kapcsolat					
	Nők			Férfiak		
	B	β	p	B	β	p
Életkor (ref.: 35 év alatti)						
36-50 év közötti	-,085	-,043	,607	-,141	-,073	,457
51 év feletti	-,312	-,130	,125	,038	,018	,853
Iskolai végzettség (ref.: alapfokú)						
Szakiskola	,232	,090	,276	,103	,050	,574
Érettségi és felsőfok	,140	,067	,422	,134	,062	,505
Párkapcsolat típusa (1 - házastárs; 2 - élettárs)	,359	,185	,024	-,013	-,007	,937
R ²	,050			,009		

	Külső tényezők és hatásaik					
	Nők			Férfiak		
	B	β	p	B	β	p
Életkor (ref.: 35 év alatti)						
36-50 év közötti	,146	,080	,346	-,081	-,044	,650
51 év feletti	,085	,037	,657	-,037	-,018	,850
Iskolai végzettség (ref.: alapkú)						
Szakiskola	-,039	-,016	,845	,325	,166	,062
Érettségi és felsőfok	-,119	-,061	,467	,155	,075	,415
Párkapcsolat típusa (1 - házastárs; 2 - élettárs)	-,358	-,197	,017	-,052	-,028	,738
R ²	,043			,025		

3.4. Validitás

A következőkben bemutatjuk az MCLI-H és a rövidített változat kapcsolatát a kérdőív párkapcsolati elégedettségre vonatkozó kérdésével (6. táblázat). Látható, hogy az MCLI mindkét faktora pozitívan korrelál a kapcsolattal való elégedettséggel. Megjegyzendő azonban, hogy az Egymással való kapcsolat faktor jóval erősebb kapcsolatot mutat az általános elégedettséggel, mint a Külső kapcsolatok faktor.

6. táblázat. MCLI-H-faktorok és a párkapcsolati elégedettség összefüggései (Pearson-féle korrelációs együtthatók)

	Mennyire elégedett a kapcsolatával?	
	Férfiak	Nők
Egymással való kapcsolat - MCLI-H_23	0,607***	0,672***
Egymással való kapcsolat - MCLI-H_10	0,608***	0,657***
Külső tényezők - MCLI-H_23	0,260***	0,257***
Külső tényezők - MCLI-H_10	0,254***	0,200**

p < 0,01; *p < 0,001

4. Megbeszélés

Elemzésünkben a Házassági Összehasonlítási Szint Index belső struktúráját vizsgáltuk. A mérőeszközre a fejlesztés és a korábbi használat során alapvetően egydimenziós párkapcsolati elégedettség-mutatóként utalnak. A konfirmatív faktoranalízis alapján azonban elmondható, hogy az egy-

dimenziós megoldás esetén nem jó az adatok illeszkedése, és az exploratív elemzés kapcsán is láthattuk, hogy elkülönül a párkapcsolati elégedettség két dimenziója: az egymással való kapcsolat és a külső tényezők, illetve azok hatásai. Külön női és férfi almintán elemezve adatokat ez a faktorstruktúra stabilnak bizonyult. Hock és munkatársai (1992) vizsgálatában a faktorelemzésben kapott első (21 tételből álló) faktort használták csak, azonban fontosnak tartjuk a másik faktor megtartását, hiszen az elégedettség egy speciális aspektusát fejezi ki.

A mérőeszköz belső konzisztenciája magas, valamint egy kisebb mintán ($N = 55$) két hét eltéréssel vizsgálva megfelelő időbeli stabilitást mutatott. Szociodemográfiai változókkal való kapcsolatát vizsgálva azt találtuk, hogy a vizsgált változók közül csak a párkapcsolat típusa bírt előrejelző erővel és az is csak a nőknél. A családforma és párkapcsolati elégedettség kapcsolatára vonatkozó korábbi vizsgálatok ellentmondó eredményekről számolnak be (Nock, 1995; Shafer, Jensen, & Larson, 2014). Ezért is különösen fontos kiemelni, hogy az elégedettség-dimenziókat ellentétes irányba befolyásolja a párkapcsolat típusa. Ez is alátámasztja az MCLI kétdimenziós használatát. Validitás tekintetében az MCLI-H általános házassággal való elégedettséget mérő kérdéssel való kapcsolatát vizsgáltuk, ami alapján elmondható, hogy az Egymással való kapcsolat faktor szorosabb összefüggést mutatott, mint a külső tényezőkre vonatkozó faktor. Javaslattal tettünk az MCLI-H egy rövidített változatára is, ennek itemei a faktorstruktúra és a belső konzisztencia tekintetében a hosszú változathoz hasonlóan viselkednek.

Vizsgálatunk korlátai között kell említeni, hogy speciális mintán (családsegítő és gyermekjóléti szolgálatok kliensköre) vizsgáltuk a mérőeszközt, ezért a teljes populációhoz viszonyítva felülreprezentált az alacsony társadalmi státuszúak csoportja. Fontos megemlíteni, hogy a gyermekkori deprivációt megélt személyek felnőttkori kötődéseikben hajlamosabbak megismételni korai bizonytalan kötődési mintázatukat, és az is elképzelhető, hogy a sajátos minta válaszadói tapasztalataik helyett inkább saját kötődési mintázatukról adnak számot.

Az elemzés további korlátjaként kell tekinteni a „Partnere szexuális érdeklődése” tétel adatfelvételtől való kihagyására. További vizsgálatok szükségesek ezért a teljes felnőtt magyar lakosságot reprezentáló adatok felmérése érdekében. Az MCLI-H-t csak egy – a témára vonatkozó – kérdéssel vetettük össze, ezért mindenképp indokoltnak tartjuk a mérőeszköz validitásának más kérdőívek (pl.: Kapcsolati Elégedettség Skála (Martos, Sallay, Szabó, Lakatos, & Tóth-Vajna, 2014) bevonásával történő vizsgálatát, valamint az Olson-féle cirkumplex-modellhez (Olson, 2000) és az eb-

ben szereplő elégedettség-skálához való viszony tisztázását. Szükségesnek tartjuk továbbá a mérőeszköz rövidített változatának önálló felvételét, faktorstruktúrájának és validitásának vizsgálatát.

Irodalom

- Bartle-Haring, S.J., & Sabatelli, R. (1998). An intergenerational examination of patterns of individual and family adjustment. *Journal of Marriage and the Family*, 60(4), 903–911.
- Fincham, F.D., & Bradbury, T.N. (1987). The assessment of marital quality – a reevaluation. *Journal of Marriage and the Family*, 49(4), 797–809.
- Gavazzi, S.M., McKenry, P.C., Jacobson, J.A., Julian, T.W., & Lohman, B. (2000). Modeling the effects of expressed emotion, psychiatric symptomology, and marital quality levels on male and female verbal aggression. *Journal of Marriage and the Family*, 62(3), 669–682.
- Gödri, I. (2001). *A házassági kapcsolatok minősége és stabilitása – Elméleti támpontok és mérési lehetőségek*. Budapest: KSH-NKI.
- Hock, E., Schirtzinger, M.B., & Lutz, W. (1992). Dimensions of family relationships associated with depressive symptomatology in mothers of young-children. *Psychology of Women Quarterly*, 16(2), 229–241.
- Holman, T.B., Larson, J.H., & Harmer, S.L. (1994). The development and predictive validity of a new premarital assessment instrument: The Preparation for Marriage Questionnaire. *Family Relations*, 43(1), 46–52.
- Lewis, R.A., & Spanier, G.B. (1979). Theorizing about the quality and stability of marriage. In W.R. Burr, R. Hill, F.I. Nye, & I.L. Reiss (Eds.), *Contemporary theories about the family* (Vol. 1, 268–294). New York: Free Press
- Lively, E.L. (1969). Toward concept clarification: The case of marital interaction. *Journal of Marriage and the Family*, 31(1), 108–114.
- Martos, T., Sallay, V., Szabó, T., Lakatos, Cs., & Tóth-Vajna, R. (2014). A Kapcsolati Elégedettség Skála magyar változatának (RAS-H) pszichometriai jellemzői. *Mentálhigiéné és Pszichoszomatika* 15, 245–258.
- Nock, S.L. (1995). A comparison of marriages and cohabiting relationships. *Journal of Family Issues*, 16(1), 53–76.
- Olson, D.H. (2000). Circumplex Model of marital and family systems. *Journal of Family Therapy*, 22(2), 144–167.
- Sabatelli, R.M. (1984). The Marital Comparison Level Index: A measure for assessing outcomes relative to expectations. *Journal of Marriage and the Family*, 46(3), 651–662.
- Sabatelli, R.M. & Bartle-Haring, S. (2003). Family-of-origin experiences and adjustment in married couples. *Journal of Marriage and Family*, 65(1), 159–169.
- Sabatelli, R.M., Meth, R L., & Gavazzi, S.M. (1988). Factors mediating the adjustment to involuntary childlessness. *Family Relations*, 37(3), 338–343.
- Shafer, K., Jensen, T.M., & Larson, J.H. (2014). Relationship effort, satisfaction, and stability: Differences across union type. *Journal of Marital & Family Therapy*, 40(2), 212–232.
- Shek, D.T.L., Lam, M.C., Tsoi, K.W., & Lam, C.M. (1993). Psychometric properties of the Chinese version of the Kansas Marital Satisfaction Scale. *Social Behavior and Personality*, 21(3), 241–249.

- Spanier, G.B., & Cole, C.L. (1976). Toward clarification and investigation of marital adjustment. *International Journal of Sociology of the Family*, 6(1), 121–146.
- Terman, L.M., & Bottenwieser, P. (1935). Personality factors in marital compatibility. *The Journal of Social Psychology*, 6(2), 143–171.

Szerzői munkamegosztás

Pilinszki Attila: vizsgálat lefolytatása, statisztikai elemzések, irodalomkutatás, kézirat megszövegezése. Ittész András: statisztikai elemzések, kézirat megszövegezése. Szabó Tünde: statisztikai elemzések, kézirat megszövegezése. Török Péter: irodalomkutatás, szakirodalmazás, kézirat megszövegezése.

Psychometric characteristics of the Hungarian version of the Marital Comparison Level Index

PILINSZKI, ATTILA – ITTÉSZ, ANDRÁS –
SZABÓ, TÜNDE – TÖRÖK, PÉTER

Background: The Marital Comparison Level Index (MCLI), developed in 1984 by Sabatelli and originally conceptualized as unidimensional, was expected to replace the much criticized previous measurements of marital satisfaction. The review of the literature employing the MCLI indicates the possibility of its multi-dimensionality. *Aim:* The study presents the factor structure and other psychometric characteristics of the Hungarian version of the Marital Comparison Level Index (MCLI-H), and proposes a shorter version of the instrument. *Method:* Factor analysis was carried out to investigate the structure of the MCLI-H on the data of a dyad research (N = 175 couples). Reliability of subscales was tested by Chronbach's alpha values. The relationships of subscales with socio-demographic variables were examined by linear regression. Finally, the validity of the measurement was tested by its correlation with a one-item partnership satisfaction measurement tool. *Results:* Factor analysis revealed two dimensions of marital satisfaction: (i) relationship with each other and (ii) the external factors with their effects. Analyzed separately by genders, the factor structure remained stable. The reliability of the subscales of the MCLI-H (Cronbach alphas between 0.87 and 0.97) and their validity proved to be appropriate. *Conclusions:* The results indicate that the MCLI-H and its shortened version are appropriate tools to analyze marital satisfaction and its two dimensions.

Keywords: partnership satisfaction, quality of partnership, factor analysis, reliability, validity